

هدف کلی: شناخت شخصیت بزرگ، سبک زندگی و رهبری امام علی علیه السلام

اهداف آموزشی

آشنایی با پرورش امام علی (ع) در دامان پیامبر اکرم (ص)
تبیین شخصیت امام علی (ع) از دیدگاه پیامبر اکرم (ص)
آشنایی با دو ویژگی مهم امام علی (ع) یعنی عدالت بی مانند و علم بی کران

مجتبی محمودی
دبیر دین و زندگی شهرستان ایذه
سال تحصیلی: ۱۴۰۱ - ۱۴۰۰

به کانال ما در تلگرام بپیونید
t.me/mahmoudi_izeh

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَأَلِّمُوا

جان و جانشین پیامبر

دوره هشتم

۱- نظر شیعیان و اهل سنت را درباره امام علی (ع) بنویسید؟

نکته

امیر المؤمنین، علی عليه السلام شخصیتی است که همه مسلمانان، ایشان را رهبر و پیشوای خود می دانند. (شیعیان، امام علی عليه السلام را امام اول و اولین جانشین بعد از پیامبر می شمارند. و اهل سنت ایشان را خلیفه چهارم خود محسوب می نمایند) شناخت این شخصیت بزرگ و سبک زندگی و رهبری ایشان به ما کمک می کند تا معیارهای رهبری در جامعه اسلامی را بهتر بشناسیم و در انتخاب مسئولان جامعه خود بهتر عمل کنیم) ۲

۲- شناخت شخصیت بزرگ، سبک زندگی و رهبری امام علی (ع) چه کمکی به ما می کند؟

- ۱- علی به چه معناست؟
 ۲- امام علی (ع) درباره دوران کودکی خود در خانه پیامبر اکرم (ص) چه می فرمایند؟
 ۳- طبق سخن پیامبر اکرم (ص) علت فریاد اندوهناک شیطان چیست؟ **نا امیدی از پرستش خودش**

پرورش در دامان پیامبر

نکته

امیر مؤمنان، علی علیه السلام، ده سال قبل از بعثت پیامبر در خانه کعبه به دنیا آمد.^۱ پدرش ابوطالب به پیشنهاد پیامبر، نام ایشان را «علی» گذاشت (علی به معنای «والا» و «بلند مرتبه» است) سه یا چهار سال بیشتر نداشت که به خانه پیامبر آمد و تا چندین سال نزد ایشان زندگی می کرد. خودش درباره این دوران می فرماید:

۲) «درحالی که کودک بودم، همواره در کنار پیامبر بودم و پیامبر مرا در کنار خود می نهاد... نه هرگز دروغی در گفتار من دید و نه رفتاری ناشایست از من مشاهده کرد ...»

من همچون بچه از شیر گرفته شده که به دنبال مادرش می رود، از آن بزرگوار پیروی می کردم و او هر روز پرچمی از خوی های نیکوی خود را برای من می افراشت و مرا به پیروی کردن از آن فرمان می داد ...

... هنگامی که وحی بر پیامبر صلی الله علیه و آله فرود آمد، آوای اندوهگین شیطان را شنیدم. گفتم: ای پیامبر خدا، این فریاد اندوهناک چیست؟ پاسخ داد: این شیطان است که از پرستش خود ناامید شده است. بی گمان آنچه را من می شنوم تو هم می شنوی و آنچه را من می بینم تو هم می بینی، جز اینکه تو پیامبر نیستی^۲، بلکه وزیر هستی و تو هر آینه بر راه خیر می باشی.

این جمله با حدیث منزلت ارتباط معنایی دارد

شخصیتی که تا ده سالگی به این مرتبه از دانایی و بزرگی رسیده بود، با اعلام رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله، ایمان خود به رسول خدا را اعلام کرد و در تمام لحظات سخت دوران مکه در کنار پیامبر بود. آن حضرت در شعب ابی طالب در سه سالی که پیامبر در محاصره اقتصادی قرار داشت (به فرمان پدر مسئولیت حفظ جان رسول خدا صلی الله علیه و آله را بر عهده گرفت)^۳ از آن پس در تمام صحنه های سخت و پرخطر در مکه و مدینه حضور داشت و با رشادت و شجاعت خود، سبب موفقیت اسلام و عقب نشینی مشرکان و کفار می شد.

۳- مسولیت امام علی (ع) در شعب ابی طالب در سه سالی که پیامبر در محاصره اقتصادی قرار داشت، چه بود؟

۵) (خوابیدن در جای پیامبر در هنگام توطئه دشمنان برای کشتن آن حضرت، رشادت و قهرمانی بی نظیر در جنگ بدر، استقامت و فداکاری در جنگ احد با وجود زخم های فراوان و در حالی که جز اندکی

۱- ماجرای تولد حضرت علی علیه السلام در خانه کعبه علاوه بر کتاب های شیعی در کتاب های بزرگان اهل سنت نیز بارها نقل شده است. به عنوان نمونه، می توان به این موارد اشاره کرد: المستدرک علی الصحیحین، حاکم نیشابوری، ج ۳، ص ۵۵؛ تذکره الخواص، ابن جوزی، ص ۱۰؛ مروج الذهب، مسعودی، ج ۲، ص ۲۷۳.

۲- این سخن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مربوط به روز اول بعثت است، از این کلام درمی یابیم که خداوند آگاه به همه امور، از شایستگی های امام علی علیه السلام نیز خبر دارد و به پیامبر امر فرموده تا ایشان را وزیر خود قرار دهد.

۳- نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲، بخشی از خطبه قاصعه.

۴- اما علی (ع) چه زمانی ایمان خود به رسول خدا را اعلام کرد؟ **با اعلام رسالت پیامبر اکرم**

۵- چند مورد از فداکاری های امام علی (ع) در راه اسلام را نام ببرید؟

از مسلمانان بقیه فرار کرده بودند، انداختن رعب در دل دشمنان و فراری دادن آنان با شکست دادن پهلوان عرب «عمرو بن عبدود» در جنگ خندق، فتح قلعه‌های خیبر و شکستن بت‌های خانه کعبه در هنگام فتح شهر مکه، تنها بخشی از فداکاری‌های ایشان در راه اسلام بود) ^۵

نکته

آن حضرت در تمام این دوران، گوش به فرمان رسول خدا ﷺ بود و پیامبر اکرم ﷺ ایشان را عزیزتر از فرزند دوست می‌داشت. تا اینکه در سال یازدهم هجرت، رسول خدا درحالی که سر بر دامن وی گذاشته بود، جان به جان‌آفرین تسلیم کرد و یار وفادار خود را تنها گذاشت و این درحالی بود که ۱) بارها حضرت علی (ع) را به عنوان امیرالمؤمنین، برادر، وصی و جانشین خود به مردم معرفی کرده بود.

۲- شخصیت والا و بی مانند حضرت علی نتیجه چیست؟

۳- رسول خدا حضرت علی را چگونه تربیت کرده بود؟

امیرالمؤمنین علی (ع) از دیدگاه پیامبر ﷺ

۲) (شخصیت والا و بی مانند حضرت علی (ع) نتیجه تربیت مستقیم پیامبر اکرم ﷺ بود) ^۲ رسول خدا ﷺ ایشان را به گونه‌ای تربیت کرده بود که الگو و سرمشق مسلمانان زمان خود و سایر دوران‌ها باشد. از این رو، در هر فرصتی از این شخصیت والا سخن می‌گفت و عشق و محبتش را به وی ابراز می‌کرد) ^۳

نکته

جابر بن عبدالله انصاری، از یاران خوب رسول خدا ﷺ می‌گوید: در کنار خانه خدا و در حضور رسول خدا ﷺ بودیم که علی (ع) وارد شد. رسول خدا ﷺ فرمود: «برادرم به سویتان آمد». سپس رو به سمت کعبه کرد و دست بر آن گذاشت و فرمود: ^۴ «سوگند به خدایی که جانم در دست قدرت

اوست، این مرد، شیعیان و پیروان او، رستگارند و در روز قیامت، اهل نجات‌اند» ^۴ (۴- پیامبر (ص) درباره امام علی شیعیان و پیروان او چه فرمود؟) سپس فرمود: ^۵ «این مرد اولین ایمان‌آورنده به خدا، وفادارترین شما در پیمان با خدا، راسخ‌ترین شما در انجام فرمان خدا، صادق‌ترین شما در داوری بین مردم، بهترین شما در رعایت مساوات و ارجمندترین شما نزد خداست» ^۵ (۵- چند مورد از صفات امام علی (ع) از زبان پیامبر اکرم را نام ببرید؟)

در همین هنگام، آیه زیر بر پیامبر خدا ﷺ نازل شد و پیامبر آن را قرائت کرد:

إِنَّ الدِّينَ أَمْنًا

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ^۳

پیام ایه: ایه در شان امام علی (ع) نازل شده است

۱- «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ هَذَا وَشِيعَتَهُ لَهُمُ الْفَارُوقُونَ»؛ الدر المنثور، سیوطی، ذیل آیه «أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»

۲- البرهان فی تفسیر القرآن، سید هاشم بحرانی، ج ۵، ص ۷۲۰.

۳- سوره بقره، آیه ۷.

2- کسی که همواره با حق باشد تمام رفتارهایش نیز مبتنی بر عدالت است و کاری خلاف عدالت انجام نمی دهد؛ هم چنین کسی که همواره همراه حق است از گناه و خطا و اشتباه مصون است زیرا در غیر این صورت دیگر همراهی همیشگی وی با حق و حقیقت معنا نداشت و کسی که همراه همیشگی حق است علمش نیز حق است. یعنی در علم و اندیشه اش خطا راه ندارد

1

همان گونه که مشاهده کردید (رسول خدا ﷺ، در سخنان خود از کلمه «شیعه» که ترجمه آن «پیرو» می شود، استفاده کرده و پیروی از امام علی (ع) را سبب رستگاری دانسته است. بنابراین، شیعه، مسلمانی است که به فرمان خدا و پیامبر (ﷺ)، امیر المؤمنین (ع) را جانشین پیامبر می داند و از او پیروی می کند.)

طبق سخن رسول خدا (ص) شیعه به چه کسی گفته می شود؟

بیشتر بدانیم

خوب است بدانیم که لفظ شیعه، واژه ای است قرآنی. در قرآن کریم، حضرت ابراهیم (ع) شیعه و پیرو حضرت نوح (ع) معرفی شده و درباره ایشان آمده است: «إِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِأَبْرَاهِيمَ»؛ پس حضرت ابراهیم (ع) از آن جهت که راه حضرت نوح را ادامه داده، شیعه و پیرو حضرت نوح (ع) است.

در موقعیت های دیگر، رسول خدا ﷺ درباره امام علی (ع) می فرمود:

۱- عَلِيٌّ مَعَ الْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ مَعَ عَلِيٍّ ۲

۲- عَلِيٌّ مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ ۳

1- در حدیث ثقلین آمده است که عترت و قرآن از یکدیگر جدایی ناپذیرند. یکی از مصادیق عترت تفکر در حدیث ..... حضرت علی است و این حدیث که می فرماید علی علیه السلام با قرآن و قرآن با علی علیه السلام است، تاکید بر حدیث ثقلین است

در این دو حدیث بیندیشید و به سؤال های زیر پاسخ دهید.

۱- میان حدیث اول و حدیث ثقلین چه رابطه ای وجود دارد؟

۲- حدیث دوم چگونه با بحث عصمت، عدالت و علم امام ارتباط دارد؟ پاسخ بالای صفحه

2- رسول خدا پس از بیان جایگاه علمی امیر مؤمنان علی (ع) چه فرمود؟

روزی رسول خدا ﷺ پس از بیان جایگاه علمی امیر مؤمنان علی (ع) فرمود: «دروغ می گوید کسی که می پندارد مرا دوست دارد، در حالی که دشمنی و کینه تو در دل اوست؛ زیرا تو از من هستی و من از تو ... کسی به فلاح می رسد که پیرو تو باشد و به هلاکت می رسد کسی که از تو دوری گزیند. مثل تو و امامان از فرزندان تو، مثل کشتی نوح است؛ هر کس بر آن سوار شود، نجات یابد و هر کس سربچی کند، هلاک شود، مثل شما مثل ستارگان آسمان است که چون ستاره ای غایب شود، ستاره ای دیگر طلوع می کند تا روز قیامت»^۲

۱- سوره صافات، آیه ۸۳.

۲- امالی، طوسی، ج ۱، ۲۸، المستدرک، حاکم نیشابوری، ج ۳، ص ۱۳۴.

۳- امالی، صدوق، ج ۳، ص ۱۳۵.

۴- غایه المرام، هاشم بن سلیمان بحرانی، ج ۲، ص ۵۲۲، به نقل از صدوق.

برخی می پرسند چرا با وجود همه تلاش هایی که پیامبر ﷺ در معرفی امیر مؤمنان علی علیه السلام و بیان فضائل ایشان در زمان ها و مکان های متعدد داشت، اما پس از وفات پیامبر ﷺ بسیاری از مردم، به خصوص رؤسای قبایل و بزرگان قوم کمتر به این حقیقت توجه کردند؟

پاسخ کوتاه آنکه: یکی از علت های این بی توجهی، افکار و اندیشه های باقی مانده از دوران جاهلیت قبل از اسلام بود که به این آسانی از ذهن و فکر مردم خارج نمی شد. در جاهلیت، بزرگان قبایل بدون آنکه دارای فضیلت خاصی باشند، صرفاً به این دلیل که رئیس قوم بودند، قدرت ویژه ای داشتند و مردم آنان را بزرگ می شمردند و فضیلت هایی مانند علم، عدالت خواهی، جوانمردی، صداقت، پاکی و کرامت نفس، ارزش و جایگاهی نداشت. آنان حتی میان فرمان و دستور پیامبر و فرمان بزرگان قوم تفاوت چندانی قائل نبودند و در لحظات حساس و سرنوشت ساز، به جای فرمان خدا و پیامبر، به سوی فرمان بزرگان قوم خود متمایل می شدند. از این رو، رسول خدا ﷺ پیوسته فضایل امام علی علیه السلام را به آن مردم یادآوری می کرد تا شاید بزرگان قبایل و افراد هر قبیله به جای ارزش های جاهلی به رفتار و کردار امیر مؤمنان بیشتر توجه کنند و به مقابله با ایشان برنخیزند.

ویژگی های امیر مؤمنان علی علیه السلام

سوال ← بزرگان علم و دانش، از مسلمان و غیر مسلمان، پس از بررسی شخصیت امیر المؤمنین علی علیه السلام با شگفتی چه چیزی مشاهده کرده اند؟ (که فضایی در آن امام است که به سختی در یک فرد، جمع می شود. آن امام در میدان جنگ، شجاع ترین؛ در محراب عبادت، عابدترین؛ در مقام قضاوت، دقیق ترین؛ در کلاس درس، عالم ترین؛ در بلاغت و زیبایی سخن، بلیغ ترین؛ و در عرصه حکمرانی، عادل ترین است.)

در میان فضیلت های مختلف آن بزرگوار، در این درس به دو فضیلت ایشان اشاره ای کوتاه می کنیم:

سوال

۱- علم بی کران

همان طور که گفتیم، یکی از ابعاد شگفت انگیز شخصیت امیر المؤمنین علی علیه السلام، علم و معرفت وی بود.

ایشان در جهان شناسی، انسان شناسی، دین شناسی، حکومت و کشورداری، نظام اجتماعی و اقتصادی، اخلاق و فضیلت و سایر موضوعات مورد نیاز هدایت و سعادت انسان، سخن گفته و ما را راهنمایی کرده

است. ^۱ ۱- امام علی (ع) درباره کدام موضوعات مورد نیاز هدایت و سعادت انسان، سخن گفته است؟

۱- جاذبه و دافعه علی علیه السلام، استاد مطهری، ص ۱۰ از مقدمه.

۲- دو فضیلت بزرگ امام علی علیه السلام ← عدالت بی مانند

- 1- کتاب نهج البلاغه شامل چه مواردی است؟ شامل بخشی از سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پند و اندرزهای امام علی (ع) است
- 2- کتاب نهج البلاغه حکایتگر کدام یک از فضائل امام علی (ع) است؟ علم بی کران
- 3- برخی از دانشمندان برای استفاده بیشتر مردم از کتاب نهج البلاغه چه کاری کرده‌اند؟

نکته

کتاب «نهج البلاغه» که بخشی از سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پند و اندرزهای ایشان را در خود جای داده، حکایتگر این دانش بی‌مانند است. دانشمندان بزرگ جهان اسلام از زمان تدوین این کتاب تاکنون، در موضوعاتی که ذکر شد، همواره از این کتاب بهره‌مند شده‌اند.

برخی دیگر از دانشمندان هم برای استفاده بیشتر مردم از این کتاب، بر آن شرح‌ها نوشته‌اند تا مردم

4- ابن ابی الحدید در مقدمه شرح کتاب خود بر نهج البلاغه، درباره امام علی (ع) چه گفته است؟

به نکات دقیق و عمیق این کتاب بیشتر پی ببرند^۳ (و^۴ی در مقدمه کتاب خود می‌گوید: «به حق، سخن علی را از سخن خالق (قرآن) فروتر و از سخن مخلوق (دیگر انسان‌ها) برتر خوانده‌اند...»^۴.)^۳

و^۵ی در شرحی که بر خطبه ۲۲۱ نهج البلاغه نوشته است، می‌گوید: «قسم می‌خورم به کسی که همهٔ ام‌ها به او قسم خورده‌اند، که پنجاه سال است این خطبه را مطالعه می‌کنم و در این پنجاه سال، بیش از هزار مرتبه آن را خوانده‌ام، و تاکنون هیچ بار آن را نخوانده‌ام مگر آنکه در جان من شگفتی و بیداری عمیقی ایجاد کرده است. چقدر خطبا و موعظه‌کنندگان دربارهٔ مرگ و آخرت خطبه خوانده‌اند! و من چقدر خطبه‌های آنان را خوانده و در آن تأمل کرده‌ام! اما تاکنون هیچ کدام از آنها تأثیر این خطبه را در

جان من ایجاد نکرده است...»^۴ 5- ابن ابی الحدید درباره خطبه 221 نهج البلاغه چه می‌گوید؟

6 (امیرالمؤمنین علیه السلام) جز نزد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نزد کسی دیگر شاگردی نکرده بود. در حقیقت، دانش ایشان متصل به دانش پیامبر بود و دانش پیامبر نیز از وحی الهی سرچشمه می‌گرفت. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در همین

باره فرمود:

0- ایا امام علی (ع) به جز پیامبر، نزد کسی دیگر شاگردی کرده بود؟ توضیح دهید؟

من شهر علم هستم

و علی در آن است.

هرکس این علم را بخوهد

باید از در آن وارد شود^۶!

أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ

وَعَلِيٌّ بَابُهَا

فَمَنْ أَرَادَ الْعِلْمَ

فَلْيَأْتِهَا مِنْ بَابِهَا

۱- نهج البلاغه توسط سید رضی در قرن چهارم هجری قمری، مدوّن شد. وی کتاب‌های حدیثی و تاریخی زمان خود را که سخنان امیرالمؤمنین علیه السلام در آنها بود، گرد آورد و گزیده‌ای از سخنان را در یک کتاب قرار داد و آن را «نهج البلاغه» نامید. سایر سخنان امیرالمؤمنین علیه السلام که حجمی بیش از نهج البلاغه دارد و در سایر کتاب‌های تاریخی و حدیثی موجود بوده، در سال‌های اخیر در مجموعه‌ای به نام «موسوعه امیرالمؤمنین» گرد آمده و در اختیار پژوهندگان قرار گرفته است.

۲- در میان شرح‌های فارسی، می‌توان شرح استاد محمدتقی جعفری و شرح آیت‌الله مکارم شیرازی را نام برد.

۳- مقدمه شرح ابن ابی الحدید بر نهج البلاغه.

۴- شرح ابن ابی الحدید، ج ۱۱، صص ۱۵۲ و ۱۵۳.

۵- شواهد التنزیل، حاکم حسکانی، ج ۱، ص ۸۱ و امام‌شناسی، سید محمدحسین حسینی تهرانی، ج ۱۱، ص ۶۱.

این حدیث شریف، دربردارنده پیام‌های متعددی است. با تفکر در آن، سه پیام آن را به دست آورید:

- ۱- اثبات مرجعیت دینی امام علی (ع) بعد از پیامبر اکرم
- ۲- امام علی (ع) نیز همان علم و معرفتی که پیامبر اکرم از آن بهره مند بود، را دارا بود
- ۳- حضرت علی (ع) مانند پیامبر اکرم در علم خود دارای عصمت بود

1- امام علی (ع) چگونه توانست بی درنگ و در کمال درستی پاسخ سوالات مردم را بدهد؟

1 (امیر مؤمنان علی علیه السلام خود می فرمود: «هرگاه از پیامبر سؤال می کردم، پاسخم را می داد و اگر در

حضورش سکوت می کردم، ایشان پیشگام می شد و از دانش خود مرا بهره مند می ساخت.»^۱

بدین ترتیب، امیرالمؤمنین علیه السلام به دانش بی مانندی رسید که هرکس در هر موردی از ایشان سؤال می پرسید، ایشان بی درنگ و در کمال درستی پاسخ می داد.^۱

2- جنگ جمل میان چه کسانی رخ داد؟

سؤال در میدان جنگ

در چکاچک شمشیرها و نیزه‌ها و در لابه‌لای نعره‌ها و فریادهای رزم‌آوران جنگ جمل، مردی دچار شک و تردید شده بود: «خدایا، حق با کدامین طرف است؟ (دگر یک سو علی، وصی پیامبر و امیر مؤمنان سردار بزرگ اسلام و در سوی دیگر، برخی بستگان پیامبر و دوتن از صحابه آن حضرت، یعنی «طلحه» - مرد خوش سابقه اسلام - و «زبیر» - دلاور میادین نبرد - صف بسته‌اند) آیا می‌شود هر دو گروه برحق باشند یا هر دو بر باطل؟! ... به راستی کدام یک بر حق است؟»
سرانجام چاره کار در این دید که جواب را از علی علیه السلام بگیرد.

3 (امام، بدون اینکه فوراً بگوید من بر حق هستم، معیاری در اختیار وی قرار داد که با آن معیار بتواند همواره جریان‌ها و شخصیت‌های سیاسی و اجتماعی را بر اساس آن معیار ارزیابی کند و حق یا باطل بودن آنها را به دست آورد. از این رو، به وی فرمود:

«کار را واژگون کرده‌ای! می‌خواهی حق و باطل را به وسیله شخصیت‌ها بشناسی، درحالی‌که شخصیت‌ها هستند که باید با مقیاس حق، سنجیده شوند. ابتدا حق را بشناس تا بتوانی اهل آن را بشناسی؛ و نیز ابتدا باطل را بشناس تا بتوانی اهل آن را شناسایی کنی.»³

۱- المصنف فی الأحادیث و الآثار، ابوبکر بن ابی شیبہ، ج ۶، ص ۳۶۶.

۲- الطرائف، سید بن طاووس، ج ۱، ص ۱۳۶؛ الأمالی، طوسی، ص ۶۲۵؛ دکتر طه حسین، ادیب و نویسنده معروف مصری در کتاب «علی و بنوه» درباره این سخن حضرت علی علیه السلام می‌گوید: «پس از آنکه وحی خاموش شد و ندای آسمانی قطع شد، سخنی به این عظمت شنیده نشده است.»

3- امام علی (ع) در پاسخ مردی که سوال کرد، ای می‌شود هر دو گروه در جنگ جمل برحق باشند یا هر دو باطل؟ چه فرمود؟

- 1- امام علی (ع) بعد از چند سال خانه نشینی و با چه شرایطی خلافت را پذیرفت؟
- 2- امام علی (ع) در آغاز حکومت چه چیزهایی را سرلوحه کار خود قرار داد؟
- 3- طبق سخن امام علی (ع) چه کسانی ننگ دنیا و عذاب آخرت را خریده اند؟

۲- عدالت بی مانند

۱) امام علی علیه السلام پس از ۲۵ سال کنار گذاشته شدن از حق خلافت، آن گاه که با درخواست عمومی مردم و اصرار آنها بر قبول خلافت، حجت را بر خود تمام دید به صحنه آمد^۱ ایشان از همان آغاز با الگو قرار دادن سیره و روش پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم مبارزه با تبعیض و نابرابری و برقراری عدالت را سرلوحه کار خود قرار داد^۲ آن حضرت در همان روزهای آغازین حکومتش، به مسجد رفت و این گونه برای مردم سخنرانی کرد:

«ای مردم، گروهی بیش از حق خود از بیت المال و اموال عمومی برداشته اند و جیب خود را انباشته اند و ملک و باغ خریده اند... اینان در حقیقت ننگ دنیا و عذاب آخرت را خریده اند؛ اما بدانید که من حق مردم مظلوم را از اینان بازمی ستانم و از این پس، سهم همه مسلمانان را از بیت المال به طور مساوی خواهم داد»^۳

فردای آن روز، پس از پرداخت هزینه های عمومی کشور از بیت المال، باقی مانده آن را میان مردم به طور مساوی تقسیم کرد. محرومان خوشحال شدند؛ اما عده ای که دوره های قبل دریافت های ویژه و کلان داشتند، اعتراض کردند^۴.

نکته

۴- امام علی (ع) درباره نافرمانی خداوند متعال، چه فرموده اند؟ ایشان در سخنانی فرمودند: «سوگند به خدا، اگر همه دنیا را [با تمام وسعتش] به من بدهند تا به اندازه گرفتن پوست جو از دهان موری، خدا را نافرمانی کنم، نخواهم کرد»^۳

این سخن اشاره به فضیلت عدالت بی مانند امام علی (ع) دارد

بیشتر بدانیم

پاسخ امیرالمؤمنین علی علیه السلام به امتیازخواهی برخی از افراد «عده ای در مقام اعتراض می گویند علی بن ابی طالب ما را از حَقمان محروم کرد! هر کس در گذشته از اصحاب رسول خدا بوده، یا به اسلام خدمتی کرده، پاداشش با خداست [این سوابق درخشان، سبب نخواهد شد که میان آنان و دیگر مسلمانان تبعیض قائل شویم و به آنها امتیاز بیشتر بدهیم]... هر کس امروز دعوت خدا و رسولش را بپذیرد و حقایق ما را تصدیق کند و در دین ما داخل شود و به سوی قبله ما نماز بخواند، یک مسلمان است و با سایر مسلمانان برابر است. بیت المال هم که مال همه مسلمانان است، به طور مساوی بین همه تقسیم خواهد شد و از این

۱- شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۷، ص ۳۷.

۲- یکی از معترضان می گفت: «چگونه همه ما را در یک مرتبه قرار داده و امتیازات را به کلی نادیده گرفته ای؟ به من و این مرد که تا مدتی پیش غلام من بود به یک اندازه از بیت المال داده ای، آیا این انصاف است؟».

۳- نهج البلاغه، خطبه ۲۲۴.

۱- امام علی (ع) در آغاز حکومتش کدام فرمانروایان را برکنار کرد؟
۲- امام علی (ع) در پاسخ افرادی که می گفتند: معاویه فردی دنیاطلب و قدرتمند است و برکناری او، سبب جنگ با شما می شود، چه فرمود؟

لحاظ هیچ کس را بر دیگری امتیاز نیست. آری هر کس که متقی تر باشد، نزد خدا گرامی تر است و پرهیزکاران در قیامت بهترین پاداش را خواهند داشت؛ اما خدا دنیا را پاداش پرهیزکاران قرار نداده است. اجر و پاداش اخروی برای آنها بسی نیکوتر است^۱ . . . .

۱ (امام از همان ابتدا به اصلاح امور اقدام کرد و در همان آغاز، فرمانروایانی همچون معاویه را که به ناحق به پست و مقام رسیده بودند و به شیوه پادشاهان و امپراطوران ستمگر حکومت می کردند، برکنار کرد و برای این کار چنان مصمم بود که حتی به مصلحت اندیشی برخی از یاران خویش نیز عمل نکرد) برخی به آن حضرت گفتند: معاویه فردی دنیاطلب و قدرتمند است و برکناری او، سبب جنگ با شما می گردد. (فرمود: «به خدا سوگند، حتی برای دو روز نیز او را به کار نخواهم گماشت و من هیچ گاه گمراه کنندگان را کارگزار خود قرار نخواهم داد»)^۲

۳ (عدالت ورزی امیرالمؤمنین علیه السلام و توجهش به محرومان و فقیران و زندگی ساده ایشان سرمشقی برای ما مسلمانان است و با اینکه نمی توانیم دقیقاً مانند ایشان عمل کنیم، اما می کوشیم خود را به این سرمشق بزرگ نزدیک تر نماییم)^۳ ۳- کدام یک از ویژگی های امام علی (ع) می تواند برای ما مسلمانان سرمشق باشد؟
ایشان، خود، در این باره، ما را راهنمایی کرده است:

روزی خیردار شد فرماندارش در بصره در یک مهمانی شرکت کرده که فقیران حضور نداشتند و غذاهای رنگارنگ چیده بودند. آن حضرت نامه ای تند به آن فرماندار نوشت و به کار وی اعتراض کرد و شیوه صحیح زندگی حاکم را توضیح داد. به او نوشت: «... (من که امام شما هستم، از این جهان به دو جامه کهنه، بسنده کرده و از خوراکی ها به دو قرص نان. بدانید که شما نمی توانید این گونه زندگی کنید؛ لیکن مرا در پارسایی و تلاش و پاکدامنی و درستکاری یاری نمایید)^۴»

۴- امام علی (ع) چگونه شیوه صحیح زندگی حاکم را به فرماندارش در بصره توضیح داد؟

بیشتر بدانیم

وقتی یک نویسنده مسیحی عاشق امام علی علیه السلام می شود!
جرج جرداق (۱۹۳۱-۲۰۱۵)، نویسنده و شاعر لبنانی است. وی که یک فرد مسیحی است، چنان شیفته شخصیت امام علی علیه السلام می شود که پنج جلد کتاب درباره آن حضرت می نویسد. جلد اول آن «امام علی، صدای عدالت انسانی» نام دارد. وی در این کتاب

۱- شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۷، ص ۲۷؛ بحار الانوار، مجلسی، ج ۳۲، ص ۲۷

۲- مروج الذهب، مسعودی، ج ۲، ص ۳۶۴؛ مناقب، ابن شهر آشوب، ج ۳، ص ۱۹۵.

۳- نهج البلاغه، نامه ۴۵.

می نویسد : «ای دنیا، چه می شد اگر همه توان خود را گرد می آوردی و در هر روزگار یک «علی» با آن قلب و زبان عنایت می کردی».

جمله پشت جلد کتاب جرداق مسیحی این بود :

O'Ali,

If I say you're superior to Jesus Christ, my religion cannot accept it!

If I say he's superior to you, my conscience won't accept it!

I don't say you're God!

...So, tell us yourself, o'Ali:

Who are you?!

«ای علی!

اگر بگویم تو از مسیح بالاتری، دینم نمی پذیرد!

اگر بگویم او از تو بالاتر است، وجدانم نمی پذیرد!

نمی گویم تو خدا هستی ...!

پس خودت به ما بگو ای علی :

تو کیستی؟!»

جرج جرداق بر سردر خانه خود نوشته بود : «لافتی الآ علی لاسیف الآ ذوالفقار».

منابع برای مطالعه بیشتر

فایل بی‌دی‌اف کتاب‌های معرفی شده در این بخش، در سایت گروه قرآن و معارف به آدرس <http://quran-dept.talif.sch.ir> در بخش «معرفی کتاب» موجود است.

ردیف	نام کتاب	نویسنده	مترجم	ناشر	مخاطب
۱	نقش نگار : مروری بر زندگانی امیرالمؤمنین علی <small>علیه السلام</small>	گردآورنده : محمد محمدیان برگرفته از سخنان رهبر معظم انقلاب (سید علی خامنه‌ای)		دفتر نشر فرهنگ اسلامی	معلم
۲	جاذبه و دافعه علی <small>علیه السلام</small>	شهید مرتضی مطهری	-	صدرا	معلم/ دانش آموز
۳	سیری در نهج البلاغه	شهید مرتضی مطهری	-	صدرا	معلم/ دانش آموز
۴	فروغ ولایت : تاریخ تحلیلی زندگانی امام علی <small>علیه السلام</small>	جعفر سبحانی		صحیفه خرد	معلم/ دانش آموز
۵	امام علی <small>علیه السلام</small> صدای عدالت انسانی	جرج جرداق	سید هادی خسروشاهی	بوستان کتاب	معلم/ دانش آموز
۶	خلاصه زندگانی امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small>	سید جعفر شهیدی و سید هاشم رسول محلاتی	-	دفتر نشر فرهنگ اسلامی	معلم
۷	علی <small>علیه السلام</small> فراسوی ادیان (امیرمؤمنان <small>علیه السلام</small> در کلام اندیشمندان غیر مسلمان)	حمزه کریم‌خانی؛ سید محمد علی صمدانی		دانش حوزه	معلم/ دانش آموز
۸	علی <small>علیه السلام</small> چهره درخشان اسلام	ابن ابی الحدید معتزلی	علی دوانی	بنیاد نهج البلاغه	معلم
۹	فضائل علی <small>علیه السلام</small> از زبان غیر شیعه	محمد تقی صرفی		برگزیده	معلم/ دانش آموز

انواع سوالات درس هشتم دین و زندگی یازدهم انسانی
جان و جانشین پیامبر(ص)

تعیین کنید کدام یک از عبارات زیر صحیح و کدام یک غلط است؟

- ۱- امیرالمؤمنین، علی (ع) شخصیتی است که فقط شیعیان، ایشان را رهبر و پیشوای خود می دانند **غلط**
- ۲- پدر امام علی(ع) ابوطالب، به پیشنهاد پیامبر، نام ایشان را «علی» گذاشت **صحیح**
- ۳- شخصیت والا و بی مانند حضرت علی (ع) نتیجه تربیت مستقیم پیامبر اکرم (ص) بود **صحیح**
- ۴- ابن ابی الحدید که از اندیشمندان شیعه است، شرح مفصلی بر نهج البلاغه نوشته است **غلط**
- ۵- امام علی (ع) در شعب ابی طالب به فرمان پدر مسئولیت حفظ جان رسول خدا را بر عهده گرفت **صحیح**

جاهای خالی را با استفاده از کلمات مناسب کامل کنید

- ۱- امیرمؤمنان، علی (ع) ، ده سال قبل از بعثت پیامبر در ..... به دنیا آمد **خانه کعبه**
- ۲- علی به معنای ..... است **والا و بلند مرتبه**
- ۳- رسول خد (ص) در سخنان خود از کلمه ..... که ترجمه آن «پیرو» می شود، استفاده کرده است **شیعه**
- ۴- کتاب ..... بخشی از سخنرانی ها، نامه ها و پند و اندرزهای امام علی (ع) را در خود جای داده است **نهج البلاغه**
- ۵- ابن ابی الحدید که از اندیشمندان ..... است، شرح مفصلی بر نهج البلاغه نوشته است **اهل سنت**
- ۶- امام علی (ع) با ..... مبارزه با تبعیض و نابرابری و برقراری عدالت را سرلوحه کار خود قرار داد **الگو قرار دادن سیره و روش پیامبر (ص)**

مجتبی محمودی، دبیر دین و زندگی شهرستان ایذه

لینک کانال تلگرام: t.me/mahmoudi_izeh